

دروازه‌های ورودیمان را ببندیم و خود بکاریم و خود بخوریم؟ به هر حال، حل این معما برعهده تصمیم‌سازان اقتصاد ایران در سال‌های آتی است. اما همین قدر بدانیم تا زمانی که کیفیت و معمای قیمت به عنوان گمشده‌های صنعت و اقتصاد ایران مجهول بمانند، این وضعیت ادامه خواهد یافت. تدبیرپردازان اقتصاد ما بی‌شک می‌دانند که اگر روال به این منوال باشد، صنعتی که نخواهیم شد هیچ، همین دستاورد مختصرمان را نیز با واپس‌گرایی در اثر بی‌توجهی به تولید صنعتی و خواهیم نهاد. به تعبیری دیگر، بدون رعایت اصل کیفیت، حتی اگر توان صنعتی هم داشته باشیم، صنعت و محصول ایرانی تنها یک نقاب خواهد بود برای چشم بستن به روی واقعیت‌های اقتصاد ایران. ■

پوتین در تهران

دریای مازنداران و دوستی نامطمئن

در عرصه بین‌الملل، شطرنج بازی کنیم. ولی مهره شطرنج نشویم.

تهران در روزهای ۲۴ و ۲۵ مهر شاهد برگزاری دومین اجلاس سران کشورهای ساحلی دریای خزر با حضور رؤسای جمهور پنج کشور ساحلی بود - اجلاسی که در آن ولادیمیر پوتین، قربان قلی محمداف، الهام علی‌اف و نظربایوف رؤسای جمهور روسیه، ترکمنستان، آذربایجان و قزاقستان مهمان محمود احمدی‌نژاد در کاخ سعدآباد بودند. مهمترین مهمان این اجلاس، پوتین ۵۵ ساله بود که به رغم شایعه احتمال ترور وی توسط نهادهای اطلاعاتی روسیه، که پوتین از آن بهره‌برداری سیاسی کرد، وارد خاک ایران شد. وی که با هوایما و لیموزین سرمه‌ای اختصاصی‌اش وارد خاک ایران و در نهایت کاخ سعدآباد شد، به ترتیب مورد استقبال منوچهر متکی و محمود احمدی‌نژاد قرار گرفت. شایان ذکر است، تمامی سران شرکت‌کننده در اجلاس یاد شده با رهبر معظم انقلاب دیدار و گفت‌وگو کردند. رهبر انقلاب ظرفیت‌های متنوع مختلف در کشور را زمینه مساعدی برای گسترش روابط خواندند و با اشاره به تأکید پوتین بر عزم جدی مسکو برای توسعه نامحدود و همه‌جانبه با تهران افزودند: ما نیز از گسترش مناسبات استقبال می‌کنیم و آن را به نفع دو کشور و دو ملت می‌دانیم. در همین راستا، علی لاریجانی به خبرنگاران گفت که رییس‌جمهور روسیه حامل پیامی برای ایران بود و این پیام را به مقام رهبری ارائه داده است. وی که از توضیح بیشتر در مورد پیام مذکور امتناع ورزید گفت: «دیدگاهی را مطرح کردند که در حال بررسی است». این‌طور می‌توان گمانه زد که گفته مبهم لاریجانی در مورد این دیدار عاملی شد که نهایتاً رابطه شکنده احمدی‌نژاد - لاریجانی را شکست و منجر به تغییر دبیر شورای عالی امنیت کشور شد.

احمدی‌نژاد و پوتین در مورد افزایش مبادلات اقتصادی و تجاری دو کشور توافق کردند که این حجم در فاصله ده سال به ۲۰۰ میلیارد دلار برسد. در این میان یکی از پیشنهادات مهم پوتین، هماهنگی ایران با روسیه در بازار جهانی گاز بود. وی در این خصوص تصریح کرد که آماده همکاری مشترک با تهران برای سرمایه‌گذاری در حوزه نفت و گاز است، چرا که پیش از این و به‌طور ضمنی، ایران و روسیه خواستار تشکیل سازمانی با محوریت ایران و روسیه تحت عنوان آپک گازی شده بودند.

گذشته مشکل‌دار

در دوران تولد و اوج کمونیزم، ایران و شوروی طبق توافق نامه‌های سال‌های ۱۹۲۱ و ۱۹۴۰ منافع حاصل از امور کشتیرانی و ماهیگیری در دریای مازنداران را به صورت مشترک تقسیم کردند. در آن دوران، به جهت نفوذ و حضور پررنگ روس‌ها در خزر، بیشترین منافع این دریا به جیب روس‌ها سرازیر می‌شد. ولی با فروپاشی شوروی و قرار گرفتن این دریا بین پنج کشور ساحلی خزر، رژیم حقوقی سابق عملاً ناکارآمد شد و کشورهای ایران، روسیه، قزاقستان، ترکمنستان و آذربایجان جهت مشخص شدن سهم هر کشور از منابع این دریای زرخیر، به مذاکرات و مبادلات سیاسی روی آوردند.



عدم وجود یک مبنای حقوقی مشخص در خصوص دریای خزر که همه کشورهای ساحلی این دریا از آن پیروی کنند موجب شد، کشورهای ذینفع با انجام مذاکرات بین خودشان، به یک اجماع مشترک دست یابند. در این وضعیت،

اولین اجلاس سران این کشورها در اردیبهشت ۱۳۸۱ در شهر عشق‌آباد ترکمنستان برگزار گردید که به دلیل سطح بالای مذاکره‌کنندگان و تبلیغات صورت گرفته راجع به نقش آن در حل و فصل مسایل دریای خزر، اهمیت زیادی پیدا کرده بود؛ اما به دلیل وجود برخی اختلافات، بدون امضای سندی به پایان رسید. دومین اجلاس سران از جهات مختلف، اهمیت خاصی داشت. اول، حضور فعال سران همه کشورهای به خصوص ولادیمیر پوتین در این اجلاس بود که به عنوان اولین رییس‌جمهور روسیه بعد از فروپاشی شوروی و علیرغم مخالفت‌های ضمنی آمریکا و جهان غرب به ایران سفر کرد. این موضوع یک پیروزی سیاسی برای ایران در عرصه بین‌المللی به ارمغان آورد. از سوی دیگر، این حضور بیانگر اهمیت اجلاس تهران بود و این که این اجلاس می‌تواند نقطه عطفی در گسترش مناسبات فی مابین کشورهای ساحلی دریای خزر باشد. از دستاوردهای دیگر این اجلاس، موافقت‌نامه‌های دوطرفه سران کشورها در خصوص موضوعات مورد علاقه طرفین بود که توانست زمینه‌های تحرکات اقتصادی در زمینه‌های مختلف را تقویت کند. با نگاه به ترکیب اعضای کشورهای حوزه خزر مشاهده می‌کنیم که این کشورها در پیمان‌هایی همچون آکو، سازمان کنفرانس اسلامی (که روسیه عضو ناظر است) و حتی شانگهای با یکدیگر همکاری دارند که این نیز به عنوان عاملی تقویت‌کننده می‌تواند مفید واقع گردد.

دستاورد دومین اجلاس سران کشورهای ساحلی دریای خزر در تهران، بیانیه‌ای ۲۵ ماده‌ای با امضای سران بود که طبق مفاد آن، تفاهم‌های لازم پیرامون موضوعات گوناگون مربوط به دریای خزر بین سران کشورهای حاشیه این دریا صورت گرفت. سران کشورهای حاشیه دریای خزر اعلام کردند که تدوین رژیم حقوقی جامع دریای خزر و انعقاد هر چه سریع‌تر کنوانسیون به عنوان سند پایه رژیم حقوقی این دریا باید مسایل اعمال صلاحیت کشورهای ساحلی خزر را تعیین نماید و در برگیرنده اصول و موازین مربوط به حفظ محیط زیست و کاربرد معقولانه منابع طبیعی، از جمله بهره‌برداری از منابع زنده دریای خزر و منابع معدنی بستر و زیربستر آن، کشتیرانی و همچنین سایر مسایل مربوط به فعالیت در دریای خزر باشد. به علاوه، سران کشورها در این اجلاس توافق کردند، کنفرانس همکاری‌های اقتصادی، به عنوان یک مقدمه برای تشکیل سازمان همکاری‌های اقتصادی دریای خزر، تابستان آینده در روسیه برگزار شود. در ضمن، مقرر شد

باید منتظر توافقات پشت پرده بود که در فضای سیاسی- بین المللی حاضر (که بر علیه شورمان است)، هزینه‌های بالایی برای کسب حمایت روسیه در شورای امنیت و مسأله هسته‌ای ندهیم. به علاوه، فراهم نکردن سوخت هسته‌ای نیروگاه بوشهر، زیاده‌خواهی‌ها و حتی اشغال خاک ایران در گذشته، دوستی نامطمئن از روسیه را در اذهان به تصویر می‌کشد. لذا، هوشمندانه، شطرنج بازی کنیم ولی در عرصه بین الملل مهره شطرنج نشویم. ■

رییس جمهور و اصلاح نظام بانکی

راهی صعب العبور

اصلاح سیستم بانکی بدون رفع اشکالات و موانع ساختاری اقتصاد کشور، معضلات را دو چندان خواهد کرد.



صورتی واقع بینانه باز تعریف نمود؛ به ویژه این که باید توجه داشت هر فعالیت اقتصادی به منظور کسب سود انجام می‌شود. همچنین، رفع آشفتگی‌های موجود در قوانین بانکی ایران، بدون توجه به کارکرد اصلی نظام بانکی و همچنین غفلت از دیگر

متغیرهای مهم اقتصادی، خطرناک و بی‌فایده است، زیرا سیستم بانکی جدا از دیگر نهادهای اقتصادی نبوده و بهبود وضعیت این سیستم زمانی تحقق می‌یابد که دیگر نهادها نیز رو به بهبودی بگذارند. بر فرض مثال، تا زمانی که صنایع ایران با مشکلات عدیده‌ای روبه‌رو هستند و بازار سرمایه نیز از توانمندی‌های کافی برخوردار نیست، چگونه می‌توان انتظار داشت نظام بانکی کشور کارکرد صحیحی داشته باشد. به نظر می‌رسد در شرایط کنونی، وجود تعدادی بانک با کارکرد خاص و منحصر به بخش‌ها یا حوزه‌های ویژه بسیار ضروری است.

با توجه به راهکارهای اولیه ارائه شده جهت تحول رفتاری نظام بانکی، این گونه استنباط می‌شود که شاید این راهکارها در کوتاه مدت راهگشای برخی از مشکلات موجود باشد، ولی در بلندمدت امکان بازگشت همان مشکلات یا بروز مشکلات جدید وجود دارد. به عنوان مثال، تأمین بدهی دولت از طریق فروش شرکت‌های اصل ۴۴ به بانک‌ها، به دلیل آن که توان تبدیل به نقدینگی در کوتاه مدت را ندارند و وجود نقدینگی نیز برای بانک‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، نمی‌تواند راهگشای مشکلات بانک‌ها باشد. از سوی دیگر، ادغام شعب بانک‌ها موجب آن می‌گردد تا بانک‌ها به اجبار، تعدادی از کارمندان خود را اخراج کرده و این امر در نوع خود، تأثیرات منفی در اشتغال کشور خواهد داشت.

وجود چنین مشکلاتی به همراه فقدان بسترهای مناسب برای سرمایه‌گذاری، بانک‌ها را مجبور خواهد ساخت تا از شرایط تورمی موجود استفاده کرده و برای کسب درآمد بیشتر، به سمت خرید مسکن یا دیگر کالاهای سرمایه‌ای حرکت کنند. در صورتی که در این امر نیز با موانعی از سوی دولت مواجه شوند، ممکن است به سمت اقتصاد زیرزمینی روی آورده و بحران‌های بیشتری را در سطح اقتصادی جامعه به وجود آورند. متأسفانه حمایت بی‌حساب از بخش خصوصی نیز موجب می‌شود سرمایه‌های افراد در جهتی حرکت کنند که توان رقابتی چندانی در آن وجود نداشته باشد و ظرفیت لازم برای ایجاد یک بنگاه اقتصادی توانمند را دارا نباشند. به عنوان مثال، در شرایطی که دولت با اعطای یارانه، سعی در بهبود اوضاع بانک‌ها دارد، نمی‌توان انتظار داشت چشم‌انداز اقتصادی بانک‌ها چندان روشن باشد و سرمایه‌گذاری‌های مولد در آینده صورت بگیرد.

چه باید بکنیم؟

یکی از راهکارهای ضروری برای دستیابی به یک نظام بانکی بهینه و موفق، آزادسازی نرخ بهره و دیگری، ایجاد یک سیستم نظارتی قدرتمند در اجرای صحیح قوانین بر روی فعالیت بانک‌ها است. با آزادسازی نرخ بهره، در کنار کاهش کسری بودجه و اجتناب

ترتیب‌های امنیتی در دریای خزر با حضور وزرای خارجه کشورهای حاشیه خزر و مسؤولان مرزبندی و انتظامی با مدیریت الهام علی‌آف در باکو تنظیم شود به نحوی که این مقدمات برای نشست بعدی سران، آماده توافق نهایی باشد. در نهایت می‌توان گفت، برگزاری اجلاس سران در تهران و شرکت همه سران کشورها در این اجلاس یک موفقیت بزرگ بود که نصیب مردم ایران گردید و می‌تواند مقدمه‌ای جهت حل نهایی رژیم حقوقی این دریا در اجلاس‌های آتی باشد. البته

رییس جمهور، چندی پیش طی دو دستور جداگانه، خواستار بهبود نظام بانکی در جهت رشد و توسعه اقتصادی کشور شد. در واقع، بار نخست، تحول رفتاری در نظام بانکی و دفعه دوم، بازنگری قوانین نظام بانکی، مورد تأکید رییس جمهور قرار گرفت. دکتر احمدی‌نژاد ابتدا در ۱۲ مرداد ماه سال جاری به دنبال اعلام سیاست تحول رفتاری در نظام بانکی، معاون اول خویش را مسؤول تشکیل کارگروه ویژه‌ای برای تحقق این موضوع کرد. رییس جمهور سپس در فرمان دوم خویش به دکتر داوودی، از ایشان خواست تا با تشکیل شورای، قوانین نظام بانکی کشور را مورد بازنگری قرار دهد. توزیع عادلانه تسهیلات، رفع محرومیت در جامعه، تأمین نیازهای ضروری مردم، افزایش ثروت ملی از طریق تأمین مالی فعالیت‌های توسعه‌ای کشور، افزایش رضایت اجتماعی از طریق ارائه خدمات مؤثر، متنوع و آسان به مردم، افزایش سطح سلامت نظام اقتصادی کشور، کاهش وابستگی درآمد نظام بانکی کشور به سود تسهیلات بانکی و ایجاد تسهیلات لازم به منظور کاهش سود تسهیلات، افزایش سرعت ارائه خدمات بانکی به مردم و سرمایه‌گذاران در بخش‌های مختلف اقتصادی و ارتقای سطح اشتغال و سایر شاخص‌های کلیدی اقتصادی کشور از مهمترین

خواسته‌های رییس جمهور برای تحول رفتاری در نظام بانکی هستند. به گزارش واحد اطلاعات و اخبار ماهنامه «اقتصاد ایران»، شورای ویژه بازنگری قوانین نظام بانکی با حضور وزیر امور اقتصادی و دارایی، رییس کل بانک مرکزی، مدیر عامل چند بانک دولتی و خصوصی، یک فقیه شورای نگهبان و یک نماینده مجلس هم‌اکنون در حال بررسی قوانین بانکی کشور هستند. در فرمان دوم رییس جمهور، توجه به شش جهت‌گیری راهبردی شورای بازنگری بدین شرح مورد تأکید قرار گرفته است: (۱) زمینه‌سازی لازم جهت اجرای آسان‌تر احکام نورانی اسلام در بخش پولی و بانکی، (۲) تأمین نیازهای ضروری مردم به صورت قرض الحسنه و ترویج فرهنگ مترقی قرض الحسنه در مراودات معمولی و جاری مردم، (۳) ایجاد تسهیلات لازم به منظور حذف سود تسهیلات بانکی، (۴) تفکیک خدمات بانکی از سرمایه‌گذاری و ارتقای نقش بانک به واسطه گر و نه سرمایه‌گذار و رقیب مردم، دادن فرصت فعالیت و تلاش مشترک در قالب عقود اسلامی به مردم و فراهم کردن امکان نظارت و دخالت مردم در کارهای اقتصادی، (۵) ایجاد شفافیت در فعالیت‌های اقتصادی و سرمایه‌گذاری و ارتقای سلامت نظام پولی و بانکی کشور، (۶) ارتقای نقش عملیات بانکداری به عنوان پشتیبان اقتصاد و حلال مشکلات کشور و افزایش ثروت ملی و توزیع عادلانه آن بین اقشار و مناطق مختلف کشور.

گفتنی است، شورای بازنگری قوانین نظام بانکی موظف شده طی شش ماه، عملیات انجام شده را به اطلاع مردم و رییس جمهور برساند.

نظام بانکی در محاصره

به رغم آن که دو فرمان رییس جمهور جهت تحول رفتاری و بازنگری قوانین نظام بانکی، با هدفی جز پیشرفت و بهبود وضعیت اقتصادی کشور و مردم و تغییرات جدی در کارکردهای بانک‌های دولتی و خصوصی کشور صادر نشده، اما تا زمانی که تحولات و بسترهای لازم و متناسب در سایر حوزه‌ها و نهادهای اقتصادی کشور شکل نگیرد، امکان بهبود نظام بانکی و سایر اهداف آن، امکان‌پذیر نخواهد بود. در این راستا، باید در ابتدا نقش بانک‌ها و مؤسسات اعتباری در اقتصاد کشور را به